

Landskap: Skåne *Upptecknare:* Ellida Ohlsson
Härad: Vemmenhög *Berättare:*
Socken: Svenstorp *Berättarens yrke:*
Uppteckningsår: 1942 *Född år* 1889 *i* Skurup

Födelsedagsfirandet s 1 - 5
Logkatten s 5 - 9

ACC.N:R M. 8552: 1

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Folkkultur II årg.

Vid genomläsandet av årsboken är det några punkter jag särskilt fäst mig vid.

Födelsedagsfirandet

Sid 10. Vid slutet av 1800-talet o något framåt var det här sed att man hade med sig en stelt bunden "rutakåst" - blomsterbukett, platt, med flera sorters blommor ordnade tätt i rundlar eller ringar o mönster eller i toppform ordnade på samma sätt, blommor från den egna täppan, ju flera sorter desto bättre. Gratulationskort, egenhändigt avlämnade brukades också. De äldsta kort av detta slag jag hört om o sett voro från början av 1880-talet. Det fanns både stora små koloverade kort med tryckta versar ofta sentimentala.

Ett sådant kort av större format fick min mor på sin bröllopsdag 1885 från sin gamla lärarinna eller var det möjligen från en dansk vänninna, det undre fick min mans mor i Gärdslov några år tidigare från en vänninna som var lärarinna. Jag har anfört detta därför att båda fallens visa att det var den bildade klassen som var upphovet i båda fallen.

Det var vid denna tid mest de unga som firade födelsedag bland de gamla fanns då många som ej kände sin födelsedag närmare än att det var vid ca viss tid på året. Så dog min mans morfar år 1918 93 år gammal. Han hade levat hela sitt liv i tron att han var född på en helt annan dag än vad som kom fram vid hans död. En ungefärlig tidpunkt hade blivit fixerad till viss dag, o som han aldrig flyttad sin sedel från Gärdslövs församling blev det så.

Sid. 14 1870-80-talets religiösa med strängt logisk inställning tycks ej ha varit särskilt besägna för födelsedagsfirande. "De va ente nåd o gjarra åns de va vardslet".

Sid. 27 Det har förekommit så sent som år 1882 att en fästmö givit sin brudgum med korstyggn vackert broderade strumpeband, speciellt fall från Gärdslov.

Sid. 34. Gratulationsbrev har förekommit samtidigt med kistebreven o tavlorna. De voro i färg vackert målade o textade, men det jag sett hade till skillnad från de förra text o båda sidor. Jag kan inte uppge ägaren till detta då jag förlorat kontakten med henne men möjligen kan jag återfinna henne. Brevet var troligen från Toarp. Källstorp.

Sid. 34. Angående hårdhänt behandling av födelsedagsbarnet må anföras att det här varit sed att man skulle passa på

morgonen innan "födelsegrisen" vaknat och ge det ris å bara kroppen, ett slag för varje år o ett till att växa på. Aga - ris - hörde ju förr till, men om det var enbart för att driva ont ut ur kroppen eller för att befrämja trivsel o tillväxt o utveckling är ej gott att säga. I ett fall som detta var de ju ej fråga om någon beträffning utan tvärtom. Nog trodde man att man gjorde en god gärning när man av för oss ofattbar anledning agade barnen dagligen. Man tog efter bibelns ord agan för hälsosam i detta med risandet på födelsedagen som sist blev till ett skämt har nog haft allvarlig betydelse.

Sid. 46. Är det mätte inte möjligt att vår majvisa kan ha något med uppsvenskens firevisa att göra min ordalydelse på minne. Västgötar, som undrade (oläsligt) här med sin "låda" togo intryck av majsjungandet. Så har man här berättat om en västgötes tankar därom när han sade: "Ja har vatt i en by som hete Snesmad (Vellinge) där sång di en visa en gång om året", det var majsången som saknade tradition för honom men ändå slog av.

Sid. 68. Även här har man allmänt ätit födelsegröt o det är frågan om att den skulle till för att man skulle trivas under det nya levnadsåret, men har gammalt bruket

är vet jag ej, men det har iakttagits in i senare tid så länge man höll fast vid gröt på märkes- o högtidsdagar.

Benämningen grattlasjon o grattelera har använts så länge firandet förekommit o trycksaker i ämnet funnits Hylle däremot kunde kallas "höjtida" men "höjtidardet" var ju inte knutet enbart till födelse eller namnsdag.

Logkatten

Logkatten var enligt min mening ett fabulerat djur som aldrig du som hotades eller inbjöds att göra bekantskap med fick någon klar föreställning om o det ej heller var meningen att han skulle, men väl att han skulle komma att hysa fruktan för honom, en fruktan som var väl befogad när man tröskade med plejeln. Det var ett arbete som fördrade att de arbetande fingo vara helt ostörda, de måste ha uppmärksamheten helt riktad på arbetet i att hålla takt med den de arbetade i takt med. Plejeln med blyklumpar i slavolenärda (oläsligt) var långt ifrån ofarlig att komma i kontakt med. Kom något barn eller annan obehörig kunde man därför passa på o fråga om han ville se lokatten o lägga plejeln om halsen på honom o klämma

till. Allt gick så hastigt att ett oerfaret barn inte hann fatta vad som skett utan fick skräck för något som kallats för lokatten, som de nog kunde tro var någon katt som höll sig gömd i sädeslagen, sådana katter voro ej ovanliga då visst inte alla katter i gårdarna voro tama, fick man så se en katts glödande ögon i logens mörka hörn var det nog att hålla barnen borta från logen.

Arbetet med tröskningen var enformigt o de tröskade ofta unga, så nog kunde man även av okynne låta känna på lokatten. Plejladansen var ett sätt att visa att man inte tröttades av arbetet utan var spänstig o vig. Även gamle "tåskemanna" kunde visa att de hade kvar sin spänst genom att utföra plejkdansen.

Sättet att klämma eller lyfta med anspelning på något djur var inte ovanlig så i så fall var lokatten intet märkvärdigt alls som behövde ha med sådan att göra. Man kunde lyfta en person, att barn, i öronen sågande att han skulle: "Se Harrens huns (Höns)" o inte var det något övernaturligt i det utan endast elakhet, men det är ju fullt jämförligt med lokatten endast mindre befogat.

Uppgifter från Torna hd á sid 130 påminner om frågor som ställdes till barn: Va hidder prästens bjälle-ko nioöra eller släppöra?

Man höll i örat o knep åt om svaret blev nioöra (nior = nypa) o slapp inte förrän det skreks "släppöra", eller när man knep om näsan o frågade om vipans ägg.

Instämmer alltså precis i kursiveringen nederst åsida 133.

Sid 149. Här "tog" man på skämt "haren" när man högg de sista stråna. Ofta fanns det verkligen en hare som undan för undan gömt sig undan.

Sid 131. Benämningen Ao var här anslutet till det sista lasset vångasoen.

Sid 163. Att läsa bort rättor, mota ut den eller säga upp dem till avflyttning till annan uppgiven plats på viss bestämd tid har förekommit, men uppsägningen skulle ske å logen å vara allvarligt framsagd. o menad o det sades att man även kunde få se hur de i samlad flock gav sig av till den plats dit de skulle. Som rättor verkligen skola göra sådana flyttningar o det nog var vanligt att man sa upp dem har händelsen nog kunnat foga det så någon gång o så var det faktum att så var.

Sid 168. Beträffande tröskningen av linet så utfördes den inte i samband med brytningen utan före rötningen å brisslan (där linet breddes i marken (oläsligt) före brytningen. Vid denna tröskning var kvinnorna med för att se

till att manfolken ej handskades ovarligt med materialet, o för att bunta linet som av dessa skulle bredas ut. Det kan ju gott tänkas att det gick livligare till vid denna tröskning som också var en kort varaktighet o lokatten var säkert framme men det var precis samma lokatt som var barns "buseman".

Katten har för övrigt utgjort ett vanligt skrämsemoment, ofta utan att varesig den hotande eller den hotade hade någon tanke på någon verklig existerande katt: "Ta mé katten" "de va katten". "Katten ska ta di om dy gör så eller så, men var det något underförstått eller något man fruktade för kunde det hete att deö" "lå en kong begravd" under det.

Liknelsen om djur ha varit så många o vanliga att de omöjligt kunna ha med andar o demoner att göra, dessa fruktade man för övrigt att känna o skulle aldrig vågat göra dem till skrämselepöken av fruktan för något man visste inte vad.

Tomtar eller nissar hånade man inte av fruktan för deras hämnd.